

ΕΝΑΣ ΑΚΟΜΗ ΝΕΟΣ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

Ἡ ἀπήχηση πού εἶχε ὁ Ἐρωτόκριτος στά Ἐπτάνησα ἔπειτα ἀπό τήν πτώση τῆς Κρήτης δηλώνεται καί ἀπό τή συγγραφή ἑνός ἀκόμη ἔργου βασισμένου σ' αὐτόν. Πρόκειται γιά τόν Νέο Ἐρωτόκριτο τοῦ Ἰωάννη Λαζαρόπουλου. Τή μοναδική πληροφορία γιά τό ἔργο μᾶς παραδίδει ὁ Παναγιώτης Χιώτης. Γράφει ὁ Χιώτης:

«ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ζακύνθιος σύγχρονος τοῦ Κουτούζη· μετέφρασε τήν Ζηνοβίαν τοῦ Μεταστασίου εἰς στίχους. Αὕτη ἐτυπώθη ἐν τῷ τότε τυπογραφείῳ Ζακύνθου καί ἀφιερώθη εἰς τήν κοινότητα τῆς αὐτοῦ πατρίδος. Ἐγραψεν ἐρωτικά εἰς στίχους δεκαπεντασυλλάβους. Τόν νέον ἐρωτόκριτον ἐπικόν ποίημα καί ἄλλα»¹.

Ἡ Νέος Ἐρωτόκριτος τοῦ Λαζαρόπουλου δέν μαρτυρεῖται βιβλιογραφικῶς. Τό ἔργο δέν φαίνεται νά εἶχε τυπωθεῖ. Θά ἦταν ἀπίθανο ἕνα ἐπικό ποίημα μέ τέτοιο τίτλο νά μήν εἶχε ἀφήσει κάποια ἴχνη, ἂν εἶχε κυκλοφορήσει μέ ἔντυπη μορφή. Ἡ πληροφορία γιά τή συγγραφή του, πού μᾶς παρέχει ὁ Χιώτης, θά πρέπει νά προέρχεται ἀπό τήν παράδοση τῆς διακίνησης τῶν χειρόγραφων βιβλίων, ἡ ὁποία ἦταν ἀκόμη ζωντανή ὡς τίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα².

Ἡ Χιώτης δέν διακρίνεται πάντοτε γιά τήν ἀκρίβεια τῶν στοιχείων του. Γιά τοῦτο θά πρέπει νά δοῦμε μέ καχυποψία τήν πληροφορία του ὅτι ἡ μετάφραση τῆς Ζηνοβίας τοῦ Λαζαρόπουλου τυπώθηκε στό τότε τυπογραφεῖο τῆς Ζακύνθου: ὄχι μόνο γιατί τήν ἐποχή τοῦ Κουτούζη (1741-1813) δέν ὑπῆρχε οὐσιαστικά τυπογραφεῖο στή Ζακύνθο, ἀλλά καί γιατί τό πρῶτο τυπογραφεῖο τῆς Ζακύνθου, πού λειτούργησε (ὡς κυβερνητικό τυπογραφεῖο) οὐσιαστικά ἀπό τόν Ἰούλιο τοῦ 1811 ὡς τά μέσα τοῦ 1814, ὁπότε ἐνσωματώθηκε στό τυπογραφεῖο τῆς Κέρκυρας, δέν φαίνεται νά τύπωνε λογοτεχνικά βιβλία. Ἑλληνικά κείμενα ἦταν σέ θέση νά τυπώσονται ἀπό τόν Μάιο τοῦ 1812 – τότε προμηθεύτηκε ἑλληνικά στοιχεῖα. Ἀπό τόν πίνακα τῶν γνωστών ἐκδόσεων του, πού παραθέτει ὁ Γ. Δ. Μπώκος στήν ἐμπεριστατωμένη ἐργασία του γιά τά

---

1. «Ἐπιφανεῖς Ἐπτανήσιοι», *Αἱ Μοῦσαι*, τόμ. 12 (1 Φεβρουαρίου 1904), σ. 5 (=τότε στήν ἐνα, συμπληρωμένη ἐκδοση τοῦ 7ου τόμου τῶν *Ἱστορικῶν Ἀπομνημονευμάτων Ἐπτανήσου*, Ἀθήνα 1981, σ. 74 – ὅπου τό «νέος ἐρωτόκριτος» μέ κεφαλαῖα).

2. Γιά τό κύκλωμα τῆς διακίνησης τῶν χειρόγραφων βιβλίων βλ. Δημήτρης Σπάθης, «*Τόμυρις, βασίλισσα τῆς Σκυθίας*. Μιά θεατρική μετάφραση τοῦ 18ου αἰώνα», *Ἐρμηνεία* 11 (1974) 238-239· Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, «Ἡ δυσπιστία στό ἔντυπο βιβλίο καί ἡ παράλληλη χρήση τοῦ χειρογράφου», *Τό βιβλίο στίς προβιομηχανικές κοινωνίες*: Πρακτικά τοῦ Α' Διεθνούς Συμποσίου τοῦ Κ.Ν.Ε., Ἀθήνα 1982, σ. 283-284.

πρώτα τυπογραφεία του ὑπόδουλου ἑλληνισμοῦ, συνάγεται ὅτι ἐξέδιδε κυρίως μονόφυλλα (ἀνακοινώσεις τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως), ἐνῶ τὰ ἐλάχιστα βιβλία του ἦταν ὄλα στὰ ἰταλικά³.

Μέ ἀνάλογη καχυποψία θά πρέπει ν' ἀντιμετωπίσουμε καί τήν πληροφορία τοῦ Χιώτη ὅτι ὁ Λαζαρόπουλος ἦταν σύγχρονος τοῦ Κουτούζη (μέ «σύγχρονος» ἔννοεῖ, ὑποθέτω, «τῆς ἴδιας γενιᾶς»), ἂν δοῦμε τόν Λαζαρόπουλο μέσα ἀπό τό πρίσμα τῶν στοιχείων γιά ἕναν Ἰωάννη Λαζαρόπουλο πού παρέχουν ὁ Παπαδόπουλος Βρετός καί ὁ Σάθας. Ἰωάννης Λαζαρόπουλος ἀναφέρεται σ' αὐτούς ὡς φιλολογικός ἐπιμελητής ἐνός πανηγυρικοῦ λόγου τοῦ Διονυσίου Κόνταρη, ἀρχιεπισκόπου Λευκάδος, ὁ ὁποῖος ἐκδόθηκε τό 1747. Ὁ Σάθας, ἐπιπροσθέτως, θεωρεῖ αὐτόν τόν Λαζαρόπουλο Λευκάδιο, προφανῶς γιατί ὁ Κόνταρης ἦταν ἀπό τή Λευκάδα⁴. Ἄν ὁ Λαζαρόπουλος τοῦ *Νέου Ἐρωτόκριτου* ἦταν σύγχρονος τοῦ Κουτούζη, θά πρέπει νά εἶχε γεννηθεῖ γύρω στό 1740, ὁπότε θά πρέπει νά τοποθετήσουμε τήν ἑναρξη τῆς συγγραφικῆς του δραστηριότητος ἔπειτα ἀπό τό 1760. Ὁ Λαζαρόπουλος τοῦ Βρετοῦ καί τοῦ Σάθα εἶναι κατά μία τουλάχιστον γενεά παλαιότερος, ἀφ' ὅπου δημοσιεύει τό 1747. Ὁ συντάκτης τοῦ λήμματος «Ἰωάννης Λαζαρόπουλος» τῆς *Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας* ταυτίζει τὰ δύο πρόσωπα προσθέτοντας στίς πληροφορίες τοῦ Χιώτη ἐκεῖνες τοῦ Σάθα:

«*Λαζαρόπουλος. Ἰωάννης.* Λόγιος ἐκ Ζακύνθου, κατά τινες ἐκ Λευκάδος, ζήσας κατά τόν ΙΗ' αἰῶνα. Μετέφρασε τήν «Ζηνοβίαν» τοῦ Μεταστασίου καί ἔγραψεν ἔρωτικούς δεκαπεντασλλάδους στίχους. Τῷ 1747 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τόν ἐγκωμιαστικόν λόγον τοῦ Δ. Κόνταρη εἰς τόν Ἅγιον Σπυρίδωνα, ἀφιερῶσας τοῦτον εἰς τόν κόμιντα Ἀνδρέαν Κάσην»⁵.

Εἶναι ὁ ἐπιμελητής τῆς ἔκδοσης τοῦ *Λόγου* τοῦ Κόνταρη, ὁ ἴδιος μέ τόν ποιητή τοῦ

3. Γ.Δ. Μπώκος. *Πρώτα ἑλληνικά τυπογραφεία στό χώρο τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς» (1627-1827)*, Ἀθήνα 1977 (ἐκδοτή διδακτορική διατριβή)· γιά τό τυπογραφεῖο Ζακύνθου βλ. σ. 121-127· ὁ πίνακας τῶν πρώτῶν ἐκδόσεων τοῦ τυπογραφείου (σ. 460-461) περιέχει 24 μονόφυλλα, τὰ περισσότερα στὰ ἑλληνικά, καί 7 βιβλία, ἀπό τὰ ὁποῖα τὰ δύο δέν εἶναι βέβαιο ὅτι τυπώθηκαν στή Ζάκυνθο.

4. Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετός, *Νεοελληνική Φιλολογία*, μέρος Α', Ἐν Ἀθήναις 1854, σ. 213: «Λαζαρόπουλος (Ἰωάννης). Εἷς τῶν λογίων τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος. Ἴδε τόν Ἀριθμόν 199» ἄρ. 199 (σ. 72): «Λόγος Πανηγυρικός εἰς τιμήν, καί ἔπαινον τοῦ ἁγίου, καί θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος Ἐπισκόπου Τριμυθοῦντος καί προστάτου Κερκύρας. Ποῖημα τοῦ Ἱερολογιωτάτου κυρίου Διονυσίου Κόνταρη, προδιαπρέψαντος Κήρυκος τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, ὕστερον δέ χρηματίσαντος Ἀρχιεπισκόπου Λευκάδος, καί Ἀγίας Μαύρας. Ἀφιερωθεῖς τῷ Ἐκλαμπροτάτῳ, καί Εὐγενεστάτῳ Κυρίῳ Κόμητι Ἀνδρέᾳ τῷ Κάση (παρά Ἰωάννου Λαζαροπούλου). Ἐνετίησιν αψιμζ'. Παρά Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι». Κωνσταντῖνος Ν. Σάθας, *Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμπάντων Ἑλλήνων (1453-1821)*, ἐν Ἀθήναις 1868, σ. 602: «Ἰωάννης Λαζαρόπουλος, Λευκάδιος, ἐκδούς τόν ἄνω λόγον τοῦ Κόνταρη, προσεφώνησεν εἰς τόν κόμιντα Ἀνδρέαν Κάσην». Ὁ Κόνταρης διετέλεσε Ἀρχιεπίσκοπος Λευκάδος ἀπό τό 1737 ὡς τό 1743 (Χιώτης, τόμ. 6, Ἐν Ζακύνθῳ 1877, σ. 157).

5. *Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαιδεία*, τόμ. 15 (1931). Ὁ λημματογράφος εἶναι ὁ Θεοφύλακτος Παπακωνσταντίνου. Ἀπό τή *ΜΕΕ* ἀντλοῦν τίς πληροφορίες τους γιά τόν Λαζαρόπουλο ὁ Λεωνίδας Χ. Ζώης (*Λεξικόν Ἱστορικόν καί Λαογραφικόν Ζακύνθου*, τόμ. 1, μέρος Α', Ἀθήναι 1963, σ. 341) καί ὁ λημματογράφος τῆς ἔγκυκλοπαιδείας Πάπυρος - Λαρούς.

Νέου Ἐρωτόκριτου καὶ μεταφραστὴ τῆς Ζηνοβίας; Τὴν ἰδέα τῆς ταύτισής τους ἐνθαρρύνει ἡ ἀνεύρεση ἀπὸ τὸν Φίλιππο Ἡλιοῦ σὲ τρεῖς βιβλιοκαταλόγους τοῦ Βόρτολι (τοῦ 1755) μιᾶς λανθάνουσας ἑλληνικῆς μετάφρασης τῆς Ζηνοβίας, πού εἶναι ἡ πρώτη γνωστὴ ἑλληνικὴ μετάφραση τοῦ Μεταστάσιου⁶. Στὸν Βόρτολι ἔχει τυπώσει ἐφτά χρόνια νωρίτερα ὁ Λαζαρόπουλος τοῦ Βρετοῦ καὶ τοῦ Σάθα τὸν Λόγο τοῦ Κόνταρη, καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἡ λανθάνουσα τυπωμένη μετάφραση τῆς Ζηνοβίας νὰ εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν μετάφραση τῆς Ζηνοβίας ἀπὸ τὸν Λαζαρόπουλο εἶναι πιθανόν⁷.

Τὸ ἐνδεχόμενον αὐτὸ γίνεται πιθανότερον, ἂν παραβάσουμε τὴ γλώσσα τῆς ἀφιέρωσης, μὲ τὴν ὁποία ὁ Λαζαρόπουλος τοῦ Λόγου συνοδεύει τὸ κείμενον τοῦ Κόνταρη, μὲ τὴ γλώσσα τῶν σωζόμενων ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὴν μετάφραση τῆς Ζηνοβίας τοῦ Λαζαρόπουλου τοῦ Νέου Ἐρωτόκριτου, τὰ ὁποία δημοσίευσε ἡ Γλυκερία Πρωτοπαπᾶ - Μπουμπουλίδου⁸. «Ὅσο κι ἂν εἶναι παρακινδυνευμένο νὰ ἐξάγουμε ὑπολογιστικά συμπεράσματα ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ παραβολὴ δύο εἰδολογικὰ διαφορετικῶν, καὶ μάλιστα περιορισμένων σὲ ἔκταση, κειμένων, ἡ τυπολογικὴ ὁμοιότητα τῆς γλώσσας καὶ ὀρισμένες ἑκφραστικὲς συγγένειες ἀνάμεσα στὰ δύο κείμενα, ἐνισχύουν τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἀφιέρωση καὶ τὰ σωζόμενα ἀποσπάσματα τῆς μετάφρασης ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ τὸ ἴδιο πρόσωπο⁹.

Ἄν τὰ πράγματα ἔχουν ἔτσι, τότε τὰ στοιχεῖα πού διαθέτουμε γιὰ τὸν Ἰωάννη Λαζαρόπουλο εἶναι τὰ ἑξῆς: Ποιητὴς Ζακύνθιος¹⁰, ἀπὸ τοὺς παλαιότερους προσολωμικούς, ἔγραψε τὸ ἐπικὸ ποίημα Νέος Ἐρωτόκριτος, ἔρωτικά ποιήματα σὲ δεκαπεντασύλλαβους στίχους καὶ ἄλλα (προφανῶς ποιήματα)¹¹. Κανένα ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτὰ δὲν φαίνεται νὰ εἶχε τυπωθεῖ. Μετέφρασε τὸ δράμα τοῦ Μεταστάσιου Ζηνοβία, πού ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν Βόρτολι στὴ Βενετία ἀνάμεσα στὸ 1753 καὶ τὸ 1755¹², καὶ ἐπιμελήθηκε τὴν ἔκδοση τοῦ Λόγου τοῦ Διονυσίου Κόνταρη γιὰ τὸν

6. Φίλιππος Ἡλιοῦ, *Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία*, Α', Ἀθήνα 1973, σ. 205.

7. Ὁ Φ. Ἡλιοῦ ἀναρωτιέται ἂν πρέπει νὰ ταυτίσουμε τίς δύο μεταφράσεις (σ. 205-206). Ὅμως σημειώνει: «Οἱ χρονολογίες πού παραδίδονται εἶναι συγκεχυμένες καὶ δυσκολεύουν τὴν ταύτιση τοῦ μεταφραστῆ τῆς [λανθάνουσας] «Ζηνοβίας» μὲ τὸν ἐκδότη τοῦ Λόγου» (σ. 206).

8. Γλυκερία Πρωτοπαπᾶ - Μπουμπουλίδου, *Τὸ θέατρον ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τοῦ 17' μέχρι τοῦ 18' αἰῶνος*, Ἀθήνα 1958, σ. 48-49. Ἡ Μπουμπουλίδου, πού μιλάει γιὰ «διασωθέντα ὀλίγα ἀποσπάσματα» (σ. 47), δὲν διευκρινίζει ἂν τὰ τρία ἀποσπάσματα πού δημοσιεύει εἶναι ὅλα ὅσα σώθηκαν ἢ δείγματα μόνον ἀπὸ αὐτὰ. Ἡ κυκλοφορία ἐνός ἔργου σὲ χειρόγραφο μποροῦσε νὰ συνεχιστεῖ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκτύπωσή του, συχνά μάλιστα τὰ χειρόγραφα ἦταν ἀντίγραφα τοῦ τυπωμένου ἔργου (βλ. Σκλαβενίτης, σ. 292· Πρωτοπαπᾶ - Μπουμπουλίδου, σ.38-40).

9. Ἡ γλώσσα τῶν δύο κειμένων εἶναι ἡ δημώδης ἀνάμικτη μὲ λόγια στοιχεῖα γλώσσα τῶν προσολωμικών. Τὸ κύριον κοινὸ χαρακτηριστικὸν τους εἶναι ὅτι τὰ λόγια στοιχεῖα βρῖσκονται στὴν ἴδια ἀναλογία, σὲ συνδυασμὸν μὲ τίς συχνῆς διπλοτυπίες· λ.χ. ἀφιέρωση: *τούτου τοῦ βιβλίου/ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ* (καὶ *τούταις ἡ χάριταις*) — Ζηνοβία: *θεθυσιμένος/τυπωμένα* (πρβλ. ἀφιέρωση: *τετυπωμένον*)· ἀφιέρωση: *συντρέχουν εἰς αὐτήν/θαρρύνουσι* — Ζηνοβία: *ξυπνοῦν/συντρέχουσι ἔς αὐτάς*.

10. Τὰ ἀποσπάσματα τῆς μετάφρασης τῆς Ζηνοβίας δημοσιεύτηκαν ἀπὸ ἀντίγραφα τοῦ ἀρχείου τοῦ Ζακύνθιου Α. Χ. Ζώη (Πρωτοπαπᾶ - Μπουμπουλίδου, σ. 47).

11. Μὲ τὴ φράση «καὶ ἄλλα» ἡ ὁποία συνδέεται μὲ τὴν ἀναφορὰ ποιητικῶν ἔργων τοῦ Λαζαρόπουλου, ὁ Χιώτης φαίνεται νὰ ἐννοεῖ ποιήματα.

12. «Καθὼς ἡ Ζηνοβία δὲν ἀναφέρεται στοὺς προηγούμενους καταλόγους τοῦ Βόρτολι ὡς τὸ

Ἅγιο Σπυρίδωνα, πού τυπώθηκε στό ἴδιο τυπογραφεῖο τό 1747.

Ὁ Χιώτης προφανῶς γνώριζε τόν *Νέο Ἐρωτόκριτο* ἀπό παραδομένη πληροφορία, γιατί ἂν εἶχε γνώση τοῦ ἴδιου τοῦ ἔργου, θά συγκατάλεγε τόν Λαζαρόπουλο στούς Ζακύνθιους ἐπικούς ποιητές μᾶλλον παρά στούς δραματουργοῦς: «Ἐστεφαντάς κεφαλᾶς τῶν Μουσῶν», γράφει σ' ἕναν ἀπό τούς λόγους του, «οἱ ἐκ τῶν χιλίων πεντακοσίων μέχρι τοῦ νῦν ἀναθάντες τά μουσοτραφῆ ἐκεῖνα ὕψη Ζακύνθιοι ἐπικοί Λουκάνης, Κορωναῖος, Ζῆνος, Γουζέλης· δραματουργοί Καντούνης, Συγοῦρος, Σουμάκης, Σαδόγιας, Λαζαρόπουλος·...»¹³. Ἡ ἰδιότητα τοῦ ἐπικοῦ καί τοῦ δραματικοῦ ποιητῆ, πού ἀποδίδεται ἀπό τόν Χιώτη ὄχι μόνο σέ ἀνθρώπους πού ἔγραψαν πρωτότυπα ἐπικά (Κορωναῖος, Ζῆνος, Γουζέλης) ἢ δραματικά ἔργα (Σαδόγιας) ἀλλά καί σέ μεταφραστές (Λουκάνης, Καντούνης, Ἄνδρ. Σιγοῦρος, Σουμάκης, Λαζαρόπουλος), δηλώνει βέβαια τή μεταφραστική ἀντίληψη τῶν Ἐπτανησίων, στήν ὁποία ὀφείλεται, ὡς ἕνα βαθμό, ἡ διαφορὰ τοῦ κλίματος ἀνάμεσα στίς ἔπτανησιακές (γιά τήν ἀκριβεία ζακυνθινές) καί στίς λοιπές μεταφράσεις τοῦ Μεταστάσιου τόν 18ο αἰῶνα¹⁴.

Γιά τόν *Νέο Ἐρωτόκριτο* τοῦ Λαζαρόπουλου εἰκασίες μόνο μποροῦμε νά κάνουμε. Θά πρέπει νά ἦταν γραμμένος σέ δεκαπεντασύλλαβο μέ ζευγαρωτή ὁμοιοκαταληξία, ὄχι μόνο γιατί προϋπέθετε τόν *Ἐρωτόκριτο* ἀλλά καί γιατί αὐτή ἡ μετρική μορφή φαίνεται νά ἦταν ὁ βασικός στιχουργικός τρόπος τοῦ Λαζαρόπουλου: σέ δεκαπεντασύλλαβους ἦταν γραμμένα τά ἔρωτικά του ποιήματα, καί ἡ μετάφραση τῆς *Ζηνοβίας*, ἐκτός ἀπό τά λυρικά της μέρη, ἦταν σέ ὁμοιοκατάληκτο (ζευγαρωτό) δεκαπεντασύλλαβο. Ἡ ἐπίδραση, ἄλλωστε, τοῦ κρητικοῦ δίστιχου σ' αὐτή τή μετάφραση εἶναι φανερή. Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά γνωρίζαμε τόν βαθμό τῆς ἀπόκλισης τοῦ *Νέου Ἐρωτόκριτου* ἀπό τόν *Ἐρωτόκριτο*· ἂν δηλαδή ἦταν μιά παράφραση, ὅπως ὁ *Νέος Ἐρωτόκριτος* τοῦ Διονυσίου Φωτεινοῦ (1813) ἢ ἕνα διαφορετικό ποίημα, ὅπως ὁ *Νέος Ἐρωτόκριτος* τοῦ Παντελῆ Πρεβελάκη (1973· γ' ἔκδοση ὀριστική 1985)¹⁵. Ὅσο γιά τήν καλλιτεχνική του ποιότητα, θά μπορούσαμε νά τή φαντα-

1752. μποροῦμε μέ βεβαιότητα νά τοποθετήσουμε τήν ἔκδοσή της στά χρόνια 1753-1755» (Ἡλιού, σ. 206).

13. *Λόγος*. *Ἐπί τῆς ἀνεγέρσεως μνημείου τοῦ Σολωμοῦ, ἐκφωνηθεῖς ἐν τῇ πλατεῖᾳ τοῦ Ποιητοῦ* ὑπό Π. Χιώτου τῆ 18 Ὀκτωβρίου 1866, σ.3. Ἐρευνες τοῦ Ν.Ι. Λάσκαρη γιά τόν Λαζαρόπουλο, πού ξεκίνησαν ἀπό αὐτή τήν ἀναφορά του ἀπό τόν Χιώτη, ἀπέβησαν ἄκαρπες, παρά τό γεγονός ὅτι ἔγιναν σέ μίαν ἐποχή – πρῖν ἀπό τούς σεισμούς τοῦ 1953 – πού τό ἀρχαιοφυλακεῖο καί οἱ διβλιοθήκες τῆς Ζακύνθου ἦταν πλούσιες σέ στοιχεῖα (βλ. Ν. Ι. Λάσκαρης, *Ἱστορία τοῦ Νεοελληνικοῦ Θεάτρου*, τόμ. 1, Ἀθήνα 1938, σ. 296).

14. Οἱ ἔπτανησιακές (τοῦ Λαζαρόπουλου καί τοῦ Ἰωάννη Καντούνη· Μεταστάσιο γνωρίζουμε ὅτι μετέφρασε καί ὁ Ἄνδρέας Σιγοῦρος) εἶναι ἔμμετρες, ὅπως τό πρωτότυπο, καί δημοιουργικές· οἱ λοιπές εἶναι σέ πεζό (ἐκτός ἀπό τά λυρικά μέρη) καί ἄτεχνες. Τῆ διαφορὰ κλίματος ἐπισημαίνει ὁ Φ. Ἡλιού (σ. 205). Γιά τίς μεταφράσεις τοῦ Μεταστάσιου τόν 18ο αἰῶνα βλ. Σπάθης, σ. 238-263· τοῦ ἴδιου, «Ἄγνωστες μεταφράσεις Μεταστάσιου καί πρωτότυπα στιχουργήματα. Ἐνα χειρόγραφο τοῦ 1785», *Ἐρανιστής* 16 (1980) 239-284.

15. Θά πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι τήν ἐποχή τοῦ Λαζαρόπουλου ἐπικό ποίημα βασισμένο στόν *Ἐρωτόκριτο* γράφει καί ὁ Σαδόγιας Ρούσμελης (μέ τόν τίτλο *Φιορένσα*: Πρωτοπαπᾶ - Μπουμπουλίδου, σ. 57). Γιά τίς νεότερες μεταγλωττίσεις, παραφράσεις καί μεταπλάσεις τοῦ *Ἐρωτόκριτου* βλ. Στυλιανός Ἀλεξίου, *Ἐρωτόκριτος*. Κριτική ἔκδοση, Ἀθήνα 1980, ρβ'· καί, κυρίως, τοῦ ἴδιου, *Ἐρωτόκριτος* < μικρή ἔκδοση >, Ἀθήνα 1985, λζ', λθ' - μα'.

στοῦμε ἀπό τήν ποιότητα τῆς μετάφρασης τῆς *Ζηνοβίας*. Παραθέτω δύο δείγματά της, ἕνα δραματικό καί ἕνα λυρικό:

*Ἄρχων ἀκαταγώνιστε, δόξα τῆς βασιλείας
καί τῆς πατρίδος καύχημα κι ἀγάπη τῆς Ἀσίας,
λόγος καί πρόνοια τῶν Θεῶν καί μέριμνα δική μου,
σέ ξαναβλέπουν ἀληθῶς οἱ ταπεινοί ὀφθαλμοί μου;
Ἄφες με, σέ παρακαλῶ, κοντά σου νά σιμῶσω,
εἰς τήν βασιλικήν δεξιάν χίλια φιλιά νά δώσω.*

*Ἄστρα μου ἠγαπημένα,
σᾶς γνωρίζω ἀπ' τή λαμπρότη
κι ἀπό ἐκείνην τήν γλυκότη
πού σκορπᾶτε μέ χαράν.*

*Ἐς τήν καρδιά μου τυπωμένα
σᾶς βαστῶ καί δέν γελιοῦμαι,
πῶς δέν εἶστε δέν φοβοῦμαι
οὔτε βάλλω ἀμφιβολιάν.*

*Ποιά ἄλλα μάτια ἤμποροῦσι
νά ξυπνοῦν μέσα 'ς τά βᾶθη
τῆς καρδιάς ὅλα τά πάθη
καί νά φέρουν γλυκασμόν;*

*Δέν μποροῦν νά διηγηθῶσι
οὔτε λόγον νά βασταίνουν
πού νά φθάνουν νά κερδαίνουν
νοῦν, ψυχὴν καί λογικόν¹⁶.*

Ὅπως βλέπουμε, ὁ Ἰωάννης Λαζαρόπουλος δέν ἦταν ἄμοιρος ποιήσεως. Ἡ στιχουργική του ἰκανότητα δέν ἦταν κατώτερη ἀπό ἐκείνη ἄλλων προσολωμικῶν ποιητῶν (τοῦ Νικόλαου Λογοθέτη ἢ τοῦ Νικόλαου Κούρτσολα), τά χειρόγραφα τῶν ὁποίων γνώρισαν καλύτερη τύχη.

16. Πρωτοπατᾶ - Μπουμπουλίδου, σ. 48-49.